

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

461 ס'יון י"א תשפ"א
לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482
ניתן לקבל את העלון במייל etayba1@gmail.com

הנושא: תיקון אות ה' אחרונה משם הוי"ה

עשרה מאמרות שנברא בהם העולם הם בחינת י' של שם הוי"ה, חמש פעמים "אור" שנזכרו במעשה בראשית הם בחינת ה' ראשונה של שם הוי"ה, שש פעמים "טוב" שנזכרו במעשה בראשית הם בחינת ו' של שם הוי"ה. וביום שבת קודש שהוא יום השביעי שהיא בחינת מלכות, אז נשלם ה' אחרונה שהיא גם כן בחינת מלכות, ואז הוא היחוד של שם יהו"ה. עכ"ד.

ויש לומר שלכן משה רבינו שהוא כנגד האות ה' אחרונה הוא העניק לנו את השבת, כדברי המדרש (שמ"ר א, כח) על הפסוק (שמות ב', י"א) "וירא בסבלותם" דבר אחר, ראה שאין להם מנוחה, הלך ואמר לפרעה: מי שיש לו עבד, אם אינו נח יום אחד בשבוע, הוא מת. ואלו עבדיך, אם אין אתה מניח להם יום אחד בשבוע, הם מתים. אמר לו: לך ועשה להן כמו שתאמר. הלך משה ותיקן להם את יום השבת. ע"כ.

וכן הגמרא (ביצה טז. שבת י:.) מביאה: "לדעת כי אני ה' מקדשכם" - אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל, לך והודיעם. ע"כ. והחידושי הר"ם מדייק מהו "לך והודיעם" לשון עתיד, שבכל ערב שבת קודש סמוך לכניסת השבת, הולך משה רבינו ע"ה בעצמו לכל איש מישראל להודיעו ששבת היום, ואפילו אם יהיה אדם סגור ומסוגר, ירגיש קדושת השבת בעת כניסת השבת.

וכתב הטור (סימן רפ"א): פירוש "ישמח משה", כשהיו אבותינו במצרים וראה משה כובד השעבוד שהכבידו עליהם, ביקש מפרעה שיתן להם יום אחד בשבוע שינוחו בו, ונתנו לו ובחר ביום השביעי. וכאשר נצטוו על יום השבת, שמח משה שבחר בו וזהו "ישמח משה במתנת חלקו". ויש מפרשים משום הא דכתיב "לדעת כי אני ה' מקדשכם" (וכדאיתא שבת י: ביצה טז.), אמר לו הקב"ה למשה: מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל, לך והודיעם. ועל כן תיקנו "ישמח משה באותה מתנה".

כמו כן גילה רבינו האריז"ל ב"שער הכוונות" (ענין מזמור שיר ליום השבת), כי על אף שבחטא העגל נלקחו מעם ישראל הכתרים שניתנו להם בעת מתן תורה, וניתנו למשה רבינו. אבל בכל שבת קודש מחזיר משה רבינו לישראל את הכתרים. וזה לשונו: תכוין אל מה שביארנו בענין "ישמח משה במתנת חלקו", כי כשעלה משה רבינו ע"ה אל הר סיני לקבל התורה, ניתנו אליו אלף חלקי אורה הנרמזים באלף רבתי דאדם שת אנוש בדברי הימים (א' א', א'), וכשחטאו ישראל בעגל נסתלקו ממנו בעוון ישראל, ולא נשתייר בו רק חלק אחד מן האלף, והיא סוד האלף זעירא ד"ויקרא

בתיקוני הזוהר (תיקון ס"ט דף קיא:) מפרש את מאמר הגמרא בברכות (ג.): "שלש משמרות הוי הלילה", כי שורש החשכות של הגלויות הוא מחמת חטא עץ הדעת, אשר בחטא זה גרם אדם הראשון להפריד את השכינה הקדושה שהיא ה' אחרונה מהשם הוי"ה מג' אותיות ראשונות - יה"ו, וזהו הרמז: "שלש משמרות הוי הלילה" - ה"י הוא ג' אותיות יה"ו, שהקב"ה בוכה עליהן בג' משמרות בגלל ה' לילה, היינו שהאות ה' אחרונה נפגמה ונעשתה בחינת לילה.

בדרך זו מפרש התיקוני הזוהר מה שכתוב אחרי שחטא אדם הראשון בעץ הדעת (בראשית ג', ט') "ויקרא ה' אלהים אל האדם ויאמר לו איכה" - איכה היא אותיות איך ה', כלומר, איך גרמת להפריד את האות ה' אחרונה מג' אותיות יה"ו, ועל כך בכה ירמיה הנביא (איכה א', א') "איכה ישבה בדד", - איכה - איך האות ה' ישבה בדד, ונפרדה מג' אותיות יה"ו.

מסביר התיקוני הזוהר, שבכדי לתקן ד' אותיות של שם הוי"ה שנפגמו על ידי הפירוד בחטא עץ הדעת, נתגלגל אדם הראשון בשלשת האבות: אברהם יצחק ויעקב ובמשה רבינו, כי שלושת האבות תיקנו ג' אותיות יה"ו, אברהם אבינו תיקן את האות ה' ראשונה מהשם הוי"ה, כאשר ניתוספה אות ה' לשמו, יצחק אבינו תיקן את האות י' כי היה ראוי להיקרא על שם הצחוק, אלא שהוסיף לו הקב"ה אות י'. יעקב אבינו תיקן את האות ו', לכן פעמים נכתב יעקב בתורה מלא עם ו'.

אמנם עדיין היה צריך לתקן את אות ה' אחרונה משם הוי"ה, שנפגמה בחטא עץ הדעת על ידי שנפרדה מאותיות יה"ו, ונתקנה על ידי משה רבינו שנתן לנו את התורה שמחולקת לחמשה חומשי תורה כנגד האות ה' אחרונה, ואז נשלמו על ידו כל ארבע אותיות של שם הוי"ה ברוך הוא, וזהו פירוש הכתוב בתחילת פרשת וירא: "וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני ה', וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב בא"ל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם". רמז לו הקב"ה שהאבות לא תיקנו כל השם עד שבא משה רבינו והשלים את התיקון.

והנה בשבת קודש זוכה היהודי לתקן את האות ה' אחרונה משם הוי"ה, כן כתב בפירוש אבן יקרה (על שו"ע הזוהר סימן ר"פ) וז"ל: שבששה ימים שנברא בהם העולם נשלמו בהם ג' אותיות יה"ו, וביום השביעי שהוא יום שבת נשלם ה' אחרונה, ואז הוא יחודא דשם הוי"ה והוא עז"ה.

אל משה" (ויקרא א' א). ולפי שמשא לא אבדם על ידי חטא עצמו אלא בעוון ישראל, לכן הקב"ה משלים אליו אלו האלף חלקים מחלקם של ישראל, שהם בחינת אותם האורות והעטרות והעדיים שקבלו ישראל בהר סיני ואחר כך נתנצלו ונתפרקו מהם, כמו שאמר הכתוב (כי תשא ל"ג, ו) "ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב", ומשה נטלם ונטלם בחלקם של ישראל.

והנה בכל ערב שבת בבוא ליל השבת, חוזר משה רבינו ע"ה לקחת אותם האורות של אלף חלקים שלו עצמם שנאבדו ממנו, ולוקחם בסוד תוספת קדושת שבת, וכיון שלוקחם משלו, הוא מחזיר לישראל אותם האורות שלקח מחלקם, ואלו האורות ניתנים לישראל בכל ערב שבת בסוד תוספת קדושת שבת והבן זה. וזה סוד "ישמח משה במתנת חלקו", פירוש, כי משה הוא שמח עתה ביום השבת, במתנת חלקו עצמו הראשונים שנאבדו ממנו, ועתה ניתנו לו במתנה ביום השבת... כי עבד נאמן קראת לו, כי אף על פי שהפקיד השם יתברך בידו פקדון חלקם של ישראל, הנה עתה ביום השבת הוא עבד נאמן להחזיר הפקדון לבעליו והם ישראל. וביאר מה ענין מתנת חלקו הנזכר, ואמר כי היא כליל תפארת, אשר בראשו נתת בעמדו לפניך על הר סיני ונאבדה ממנו, ועתה חזר השם יתברך ליתנה לו במתנה. עכ"ל.

וכתב הכלי יקר (כי תשא פרק ל"א פסוק ל"ג): "ואתה דבר אל בני ישראל לאמר אך את שבתותי תשמרו". הוסיף כאן מלת "ואתה", לפי שיום השבת ראוי לייחס בעצם וראשונה אל משה, כי הוא בחר במצרים ביום השבת, כדאיתא במדרש (שמ"ר א כח) ובנוסח התפלה "ישמח משה במתנת חלקו" כו'. עכ"ל.

הרי לנו כי יום השבת מתייחס אל משה רבינו, ולפי דרכינו כי עניינם אחד, תיקון אות ה' אחרונה של שם הוי"ה.

והנה, כתב רבינו האר"י ז"ל (שער הליקוט) בכוונת הכתוב (ישעיה ל"ב, ב, ז'): "והיה מעשה הצדקה", כי על ידי הצדקה מייחד שם הוי"ה ברוך הוא, דהיינו י' היא הפרוטה, ה' ראשונה היא חמש אצבעות הנותן, ו' היא זרוע הנותן, ה' אחרונה היא חמש אצבעות העני המקבל. יעוין שם.

נמצא כי יד העני מכוונת כנגד אות ה' אחרונה ועל ידי נתינת צדקה משלים ומתקן את ארבע אותיות של שם הוי"ה.

בזה נבוא ליישב קושיה חמורה, בספר 'אגרא דפרקא' מבעל ה'בני יששכר' (אות ז"ד) מביא: שמעתי, שפעם בערב שבת עם חשיכה, בא חסיד אחד אל הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב, ושאל אותו שאלה: הרי בדרך כלל לבעלי בתים יש מעות בריווח ומכניסים את השבת לביתם בקלות, ואילו העניים טורחים קשה כל השבוע, בכדי להביא כמה פרוטות להחיות את משפחתם, ובקושי רב קונים מאכלים לכבוד שבת קודש, והנה כשבא העני בשבת קודש לבית הכנסת ופותח משניות מסכת שבת, רואה מיד במשנה הראשונה: 'פשט העני ידו וכו' העני חייב', וכי זה שכרו אחרי שבוע שלם של קושי ומחסור?...

השיב לו הרבי, שאלה גדולה שאלת, ואשתדל להשיב לך עליה בסעודת ליל שבת. בעת השולחן בליל שב"ק, אמר הרבי: שאלה זו שאלו היום בבית דין של מעלה, והשיבו, שעל האדם להאמין באמונה שלימה, שהש"ת זן ומפרנס את כל ברואיו, וסכום המעות שנגזר שיהיה לו יגיע אליו, אך כיון שהעני עושה השתדלות יתר על המידה, הרי זה חסרון באמונה, לכן 'פשט העני את ידו העני חייב'...

ולפי דרכינו יש לתת תשובה חדשה לשאלה זו, כי בעצם יש לשאול מדוע בחר רבינו הקדוש לפתוח את משניות מסכת שבת בענייני בעל הבית ונתינה לעני. לא רבינו הקדוש בא ללמדנו כי תיקון הצדקה והשבת חד הוא, כי בשניהם מתקן את האות ה' אחרונה שבשם הוי"ה. לכן פתח בתחילה עם פעולתו של העני: "הָעֵנִי עוֹמֵד בְּחוּץ וְיַבֵּעַל הַבַּיִת בְּפָנָיִם, פֶּשֶׁט הָעֵנִי אֶת יָדוֹ לְפָנָיִם וְנָתַן לְתוֹךְ יָדוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, או שְׁנִטַּל מִתּוֹכָהּ וְהוֹצִיא, הָעֵנִי חָיֵב וְיַבֵּעַל הַבַּיִת פְּטוּר וכו'". כדי להורות שבשבת קודש נעשה תיקון לאות ה' אחרונה כפי שנעשה בנתינת צדקה לעני, כשפושט העני את ידו שהיא כנגד ה' אחרונה.

מענה נבוא ונבאר מדוע נקרא רבי שמעון בר יוחאי "שבת", כמו שמצינו ב"זוה"ק (פרשת נשא דף קמ"ד): רבי יהודה קארי ליה (-) לרבי שמעון בר יוחאי) שבת, דכלהו שיתא מיניה מתברכין דכתיב "שבת לה' קדש לה'". מה שבת לה' קודש אף רבי שמעון שבת לה' קודש. ע"כ. ויש לומר, משום שרבי שמעון בר יוחאי היה ניצוץ של משה רבינו, ועשה את התיקון של משה רבינו, וכשם שמשא רבינו תיקן את האות ה' אחרונה אף רבי שמעון בר יוחאי תיקן את האות ה' אחרונה, וכיון שאף בשבת מתקנים את האות ה' אחרונה לכן נקרא יימרו "שבת".

במעלת וקדושת שבת נחמו:

בחידושי הריטב"א (סוף תענית) מובא: אמר רשב"ג לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב וכיום הכיפורים. יום הכפורים שניתנו בו לוחות שניות וט"ו באב שבו ידעו שכלו מתי מדבר בשנת הארבעים. ומפני זה נהגו לעשות סעודה בשבת שלאחר ט' באב.

ובספר "דרשות על התורה" לרבנו יהושע אבן שועיב (תלמידו של הרשב"א נדפס בקושטא בשנת רפ"ג) כתב: כי האוכל ושותה בימי השמחה והמועדות הרי היא קדושה כתענית יום כיפורים והיא עבודת השם יתברך ונקרא קדוש. ולכן נהגו לעשות השבת הזה אחר ט' באב כיום טוב והיא מצוה גדולה שהוא יום נחמה. ואע"פ שאינו יום טוב ממש עשו אותו מקודש לכבוד השבת ביום ט"ו, ולפעמים הוא ט"ו ממש וכל השמחה בו זוכה בנחמת בניין בית המקדש.

כתב הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע בספרו קדושת לוי (לשבת נחמו) וז"ל: נחמו נחמו עמי יאמר אלהיכם. (ישעיה מ', א') בעת שינחם השם יתברך במהרה בימינו אותנו יזכור לנו כל הצרות שעברו עלינו כדי שיהיה נחמה בכפליים. וזהו אלהיכם, מדת הדין.

או יבואר, נחמו נחמו כו'. כי מה שהשם יתברך מנחמנו בזה לבד יש לנו נחמה. דרך משל, אינו דומה שומע מפי השר דברים נוחמים ודברי אהבה אינו נחמה עד גמר קבלת טובה ממנו, מה שאין כן פי מלך רצונו כעב מלקוש ואמרי פיו הם מעשה טוב גמור, כי בשמוע דברי תנחומים מפיו ישעשעו נפשינו.

או יאמר, שהנחמה כפולה במה שכל הסיבות אף על פי שאינם נראים נוגעים אלינו הם בשבילנו זה אלהים אלהינו הוא ינהגנו כו', אלהים סיבות כל הסיבות. אלהינו, שכל הסיבות הסובבים הם בשבילנו כמאמר חכמינו ז"ל חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם. וזהו "יאמר אלהיכם". עכ"ל.

כתב המגיד מקוזניץ זי"ע בספה"ק עבודת ישראל (פרשת דברים): וגם כי בתשעה באב אסור ללמוד תורה ועליו נאמר (תהלים קיט, קכו) הפרו תורתך, לכן תיכף אתריו קורין פרשת ואתחנן עם עשרת הדברות להתחיל התורה ולקבל עול מלכות שמים מחדש.

כתב הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע בספרו פרי צדיק (דברים אות י') וז"ל: שבת זה כולל כל ז' הפטרות דנחמתא, שהם כנגד הז' מידות. ומטעם זה קורין לשבת זה "שבת נחמו", דשבת זה כולל כל הז' דנחמתות, ועיקר הנחמה בשבת וכמו שאמרנו מדכתיב "ביום הניח" וגו', כמו שנתבאר במאמר הקודם.

כתב בספה"ק אמרי אמת (לובלין תרל"ו) וז"ל: אנו קוראים הישבת נחמו ולמראית עין אין שום השתנות משבתות שעברו לשבתות האלו, רק כי בעצם בזמנים האלו הוא הישועה בכל שנה ושנה, רק שהוא עוד בהעלם, כמו שקורץ בהפטרה זו "נחמו נחמו עמי יאמר אלוהיכם" שהנביא מעיד מפי השי"ת שהוא מנחם אותנו באותו זמן, ובכל שנה ושנה הישועה ממשמש ובא רק שהוא עוד בהעלם מאתנו עד שיתגלה.

כתב בספה"ק תפארת שלמה (פרשת ואתחנן) וז"ל: ומסיים הכתוב "ושבת עד ה' אלהיך", אותיות שבת. כי עד עתה היו ימי המצרים בצער גלות השכינה כמו שנאמר "בצר לך ומצאוך וגו' באחרית הימים". ושבת. כשמגיע שבת זו שבת נחמו בו הבטחת הגאולה "עד ה' אלהיך" אז נראה כי כל הדברים אשר עברו עלינו היו הרחמים וחסדים גוברים עליהם. ולפי ערך הצער שהי' אז כן נזכה לגודל החסדים והטובות. ושמעת בקולו וגו'. ע"כ.

נסיים בגימטריא נאה מספה"ק שער יששכר: "חמישה עשר באב" עולה בגימטריא בדיוק כ"כתיבה וחתימה טובה".